

När laga skifte infördes i Blåstorp är obekant för O., likaså var byskrivet och byhandlingarna finnas. Byhuset förvarades tidigare i O.s barndomshem men är numera försvunnet. Det var tillverkat av koppar och hade byamännens initialer inristade. Bystämman upplöste ganska sent, möjligen på 1880-talet. Den bestämde då bl. a. om snöskottningen och vattenförsörjningen i byn. Då dessa saker centraliserades, hade bystämman inte längre någon uppgift att fylla. I Sandby har bystämman och äldremanngillet (som hålles i november vid hästen) bevarats såsom tradition.

På 1870-talet blev västfrjolen mera ordnad än tidigare i skiftesbruk: träda, vintessäd, korn, klövervall i två ås, havre. Havre kunde ibland odlas i två eller tre ås, men det var frga lönande. Skiftesbruket var delvis samtidigt med frögående: vallträda, vete och råg i uppränta vall, korn och

Hur?

have. Även då man börjat med betodling hade man fyrastiftesbruk, men då slopades den ena värsiden. Under första världskriget blev Otto Olsson i Hammenhöj en föregångsman genom sina fröodlingar, som han då hade som privat lantbrukare. På 1920-talet grundade han fröfirman "Gullåker" i Hammenhöj. Lantmannaskolan i Hammenhöj, som grundades 1907, fick även stor betydelse för jordbruket.

På 1870-talet började man på sina håll att lägga rödiken i stället för de äldre sten-dikena. I början använde man av sparosambets-skäl smala tegelrör, men då dessa snart blev fyllda av växter och gytta, ersattes de o. 1895 av bredare rör. Så gott som all jord är nu upp-dikad och lagd i åker. Märgling har ofta eller inte förekommit.

De gamla redskap, som numera inte användas, kan nämnas årdret och klösen. Fjäderharven

(med fjädrande pinningar av järn) ersatte klösen. Till potatissättning användes numera maskiner, som sätter två rader. Ringvälten har ersatt trävälten, som var för lätt för att trycka samman jorden tillräckligt*. På 1890-talet började man med komtgöding.

Andelsföreningarna har inte ersatt det gamla byalaget, då de dels har tillkommit långt senare efter detsamma upphörande, dels omfattar blott tre eller fyra personer. På 1890-talet startades en tjurförening och i början av 1900-talet, då ångtröskan infördes, bildade man en tröskförening. På 1890-talet byggdes andelsmejerierna i Borby och Hammenlöf.

Hemstöld har tillverkats endast till hushållsbehov. Hemmagjorda varor har alltså ersatts av fabriksgjorda (bak, slakt, vävning), vilket delvis beror på den vararande arbetsfolksbristen. Om inte värskolorna hade upptagit hemvärvnaden, hade denna

* Sedan järnvägen byggts 1894 blev det lättare att skaffa maskiner och skolar.

troligen dött ut fullkomligt. Blåstorps lantbrukare hade skjutit skyldigheten till gästgivargården i Hammentöb. Järnvägen, som byggdes 1894, bidrog i hög grad till bytningen mellan den gamla och nya tiden.

I Borby fanns ett tegelbruk, som brann ned på 1890-talet och som det ej lönade sig att återuppbygga, då man hade brist på råmaterial. Vid "Hisingaren" i Hammentöb fanns ett kalkbruk, som även det upphörde på 1890-talet. Småindustrien (t.ex. kalkbruket i H.) utkonkurrerades ofta av fabriker som kunde bedriva en billigare tillverkning i större skala. I Blåstorp har blott ett fåtal personer övergått till industriarbete. På 1880-talet för många ungdomar till Borsholm, som hade ett längre drivet jordbruk än Skåne. 1870-talet medförde mycket goda år för lantbrukarna. Bl. a. exporterades råps och brödsäd till Tyskland. Frank-tyska

kriget medförde emellertid en svår depressionstid under 1880-talet i Sverige. De dåliga arbetsförhållandena och de låga priserna på jordbruksprodukterna utgjorde orsaken till den stora emigrationen från södra Skåne 1883-4.

Möjligen ända in på 1860-70-talen gick lantbrukshandlarna till fots till Simrishamn för att byta varor (t.ex. smör mot socker) i affärer eller i privatfamiljer. På 1870-80-talen blev det vanligt med penninghandel. På 1870-talet hade en jungfru i årston värda kläder och en mindre penningsumma, t.ex. 30 kronor. En dräng fick skor (träskor eller stolar), ibland även kläder, samt pengar. En "störste dräng" kunde få 60 kronor. Mejerierna och slakterierna betalade i pengar för lantbruksprodukterna. 1947 upphörde genom lag statarväsendet med dess naturavlöningar. Ännu förekommer i ringa utsträckning naturahushållning inom jordbruket, t.ex. drängar

som har koster fritt. *

På 1880-talet upprättade Per Lasson den första handelsboden i Blästorps. Han sålde då kaffe, socker, smör, tobak, soda, såpa m.m. På 1870-talet sånde ett bageri i Borby ut kringvandrande försäljare till byarna där omkring. Detta medförde en minskning av hembakningen. På 1880-talet upprättade Gustaf Persson den första handelsboden i Hammentöb.

"Klinkhus" byggdes möjligen ända in på 1860-talet. Högkonjunkturen på 1870-talet medförde att många fick råd att bygga hus av färgat tegel. Ut-husen byggdes ofta av flis, som bröts vid ett flis-brött vid Marsdala i Hammentöb och såldes i trakten. Tyra man var där ständigt sysselsatta. Flisbrötet upphörde o. 1900. På 1890-talet hade man tak av tegel, skiffer och eternit. Inga "egna hem" finns i Blästorps. Den gamla möbleringsplanen bibehölls delvis ända in på 1870-talet. På 1870-80-talen hade

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

* Skulle det
vanligast?

* ej med
bröd, endast
brunlar o. k.
Därför väl g.
av större be-
tydelse för hem-
bakningen?

hela hushållet gemensam matservis. Kalasen var vid samma tid mycket överdådiga i mat och dryck och de varade i allmänhet i tre dagar.

Genom vägkassan blev vägarne mycket förbättrade. På 1880-talet hade man fjäderade vagnar, som ersatte de äldre fjäderade flakvagnarne.

I äldre tider roade man sig ^{gemensamt} vid "tröskgillena" och "brydestuegillena" samt vid helgerna. På sommartid dagarna dansade ungdomen utomhus, t.ex. vid ett vägetäl; eljest var "dans på lozen" allmän. Möjligen på 1880-talet byggdes offentliga utomhusdansbanor på skilda håll. På 1870-80-talen prenumererade åtminstone tre familjer på samma tidning, varligen "Ystad's Allehanda". Diligensen från Simrishamn anlänade posten i Håmmenlöps gästgivaregård, dit man fick rida från Blåstorp för att hämta den. Postgången var inte daglig.

1878 uppnåddes en småskola i Blåstorp.

Folkskola hade funnits tidigare. En lärare undervisade i vardera skolan. Vid lärarens plats fanns en bänk med sand, som eleverna fingo skriva i. Lärarna utiåg monitorer, d. v. s. unga försigkomna elever, som fingo undervisa de övriga barnen i grupper. Omkring tjugofem elever fanns i skolan. Från o. tio år sedan nedlades skolan och barnen undervisas nu i Borrlig, dit de åker varje dag med en särskild skolskjuts.

I O.s barndom var det en given regel att alla i hemmet skulle gå i kyrkan ^{i Borrlig} på söndagarna. Kyrkoinde Brandt höll predikningar, som varade i två eller tre timmar. Då ett par skulle taga ut lysning, kunde det ibland hända, att kyrkoinde den förhörde dem i kristendomskunskap. Om de inte kunde besvara frågorna, fingo de vänta med lysningen. Kyrkoinde Brandt var den riste prästen, som höll lussfirån. Dessa försiggick regelbundet en gång varje höst. Två "kyrkostigar" gick mellan Blåstorp och

Borrby. Hemmen fick frut helt och hållet ordna begravningar själva, en sak som begravningsentreprenörerna nu har tagit hand om. Bl.a. skulle man själva äga vita band, som man sänkte ned kistan med i graven. Väckelse rörelsen har inte spelat någon roll i Blåstorp, däremot har de haft stort inflytande i Hammenlång och Vallby. I Vallby blomrade baptiströrelsen på 1870-talet. I Hammenlång och Vallby har många anslutit sig till pingsträvarna, missionsförbundet och Elms.